

STORTINGET

Grunnlovsforslag 21

(2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Frode Jacobsen, Grunde Almeland og Audun Lysbakken

Dokument 12:21 (2023–2024)

Grunnlovsforslag fra Frode Jacobsen, Grunde Almeland og Audun Lysbakken om endring i § 96 (om uavhengig påtalemyndighet)

Til Stortinget

Bakgrunn

Ved lov 1. november 2019 nr. 71 ble det i straffeprosessloven inntatt en ny bestemmelse om at påtalemyndigheten er uavhengig ved behandlingen av den enkelte straffesak, og at ingen kan instruere påtalemyndigheten i enkeltsaker eller omgjøre en påtaleavgjørelse. Samtidig ble bestemmelsen om Kongens adgang til å gi regler og bindende pålegg om Riksadvokatens utførelse av sitt verv opphevet. Bakgrunnen for å lovfeste den uavhengigheten som påtalemyndigheten har i praksis, var å tilfredsstille vilkåret i avtalen mellom EU, Island og Norge om overleveringsprosedyre art. 9 nr. 1 om at utsteder av den europeiske arrestordren må oppfylle kravene til å være en «judicial authority». Lovendringen var basert på forslag fra Straffeprosessutvalget (NOU 2016:24 Ny straffeprosesslov).

Straffeprosessutvalget har også fremmet forslag om å endre Grunnloven § 96 første ledd slik at ingen kan dømmes uten etter «uavhengig anklage». Forslaget innebærer for det første en grunnlovsfesting av anklageprinsippet, dvs. at domstolene ikke trer i virksomhet før den utøvende myndighet har tatt initiativ til straffeforfølgning ved å ta ut tiltale for domstolene. Dessuten innebærer forslaget en grunnlovsfesting av at den myndighet som har kompetanse til å ta ut tiltale, påtalemy-

digheten, er uavhengig fra andre deler av den utøvende makt.

Straffeprosessutvalgets forslag til ny straffeprosesslov er fortsatt under behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Forslagsstillerne mener imidlertid at grunnlovsfesting av påtalemyndighetens uavhengighet er en naturlig oppfølging av lovendringen fra 2019, og at det ikke er grunn til å avvente departementets behandling av forslaget til ny straffeprosesslov. Endringen vil være en viktig garanti mot at politiske myndigheter gjennom flertallsvedtak i Stortinget forsøker å gripe inn i påtalemyndighetens vurderinger og beslutninger knyttet til straffeforfølgning i enkeltsaker.

Straffeprosessutvalgets grunnlovsforslag innebærer som nevnt i tillegg en grunnlovsfesting av anklageprinsippet, som det også er alminnelig enighet om at er et hovedprinsipp i norsk straffeprosess. Ved at domstolen ikke har innflytelse på utformingen av en strafferettslig anklage, vil domstolens ansvarsområde være klart avgrenset mot og uavhengig av den utøvende makt representert ved påtalemyndigheten. En grunnlovsfesting av anklageprinsippet vil derfor underbygge prinsippet om kompetanseforholdet mellom den dømmende og den utøvende myndighet som landets forfatning hviler på. Grunnloven sier imidlertid ikke noe i dag om hvorvidt anklagefunksjonen må ligge til den utøvende myndighet.

Forslagsstillerne vil presisere at forslaget ikke berører påtaleordningen for riksretten.

Det vises ellers til Straffeprosessutvalgets vurdering og begrunnelse i NOU 2016:24 s. 201–202.

En grunnlovsfesting vil i tilfelle medføre at det må gjøres unntak dersom man ønsker å opprettholde dagens ordning med rettergangsstraff som kan idømmes av domstolen «uten særskilt søksmaal eller tiltale», jf. domstolloven §§ 213 og 214. Det er tatt hensyn til dette

ved utformingen av forslaget til endring av Grunnloven § 96 første ledd.

unntak fra kravet om uavhengig anklage for rettergangsstraff som ilegges av domstolene.

–

Ingen kan dømmast utan etter lov og uavhengig påtale eller straffast utan etter dom. Det kan i lov gjerast unntak frå kravet om uavhengig påtale for rettargangsstraff som domstolane gjev.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

§ 96 første ledd skal lyde:

Ingen kan dømmes uten etter lov og uavhengig anklage eller straffes uten etter dom. Det kan i lov gjøres

30. september 2024

Frode Jacobsen

Grunde Almeland

Audun Lysbakken

Referert i Stortingets møte 30. september 2024.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Masud Gharakhani

president